

Polskie zabytki z przełomu XIX i XX wieku

Zespół fabryk Karola Scheiblera [czyt.: szajblera] w Łodzi

W XIX w. Łódź stała się ważnym ośrodkiem przemysłu włókienniczego. Duży wpływ na rozwój miasta mieli przemysłowcy, m.in. Karol Scheibler. To do niego należał zespół fabryk w Księżym Młynie – wówczas jeden z największych i najnowocześniejszych w Europie. Wśród tamtejszych budynków wyróżniają się: przędzalnia o rekordowej długości 207 m, sklep, remiza strażacka, szkoła i szpital. Dziś w pałacu Karola Scheiblera działa Muzeum Kinematografii, w secesyjnej rezydencji Księży Młyn mieści się oddział Łódzkiego Muzeum Sztuki, w przędzalni zaś utworzono lokale mieszkalne i hotelowe.

Budynek PAST w Warszawie

Najstarszy polski wieżowiec ma 8 pięter i mierzy 51 m wysokości. Powstał w 1908 r. i był wtedy najwyższym budynkiem w Europie Wschodniej. Autorzy projektu to Izaak Gustaw Clason [czyt.: klason] i Bronisław Brochwicz-Rogoyski [czyt.: rogojski]. Budowla przypomina wieżę gotyckiego zamku, ma jednak secesyjne wnętrza i nowoczesną, żelbetonową konstrukcję, omurowaną cementowymi ceglami. Pierwotnie wysokościowiec należał do szwedzkiego przedsiębiorstwa telefonicznego Cedergren. W 1922 r. przejęła go Polska Akcyjna Spółka Telefoniczna, od której wywodzi się potoczna nazwa gmachu – PAST-a. W czasie II wojny światowej powstańcy warszawscy odbili obiekt z rąk niemieckich żołnierzy, co upamiętnia umieszczony na szczycie budynku znak Polski Walczącej. W każdą rocznicę tego wydarzenia można odwiedzić taras widokowy na ostatnim piętrze wieżowca.

Stary Browar w Poznaniu

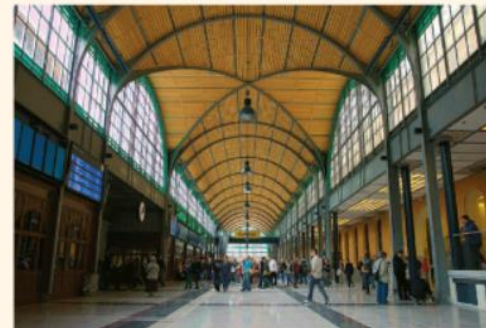

Historia obiektu sięga połowy XIX w. Pierwotnie w budowlu tej mieścił się browar – czyli wytwórnia piwa – należący do rodziny Huggerów. Był to jeden z największych zakładów przemysłowych w Poznaniu. Jego urządzenia napędzała – nowoczesna na owe czasy – maszyna parowa. Dzisiaj w Starym Browarze mieszczą się sklepy, hotel, klub muzyczny i kino. Ponadto we wnętrzach hotelu oraz w centrum handlowym, zaprojektowanym przez Ryszarda Kaję, można oglądać kolekcję dzieł sztuki współczesnej. Prezentowane są tam prace m.in. Alessandro Mendiniego, Igora Mitoraja i Piotra Ukiłańskiego.

Igor Mitoraj, *Blask Księżycy*, XX w.

Dworzec Główny we Wrocławiu

Dworzec powstał w latach 1855–1857 i był wtedy największym tego rodzaju budynkiem w Europie. Miał halę peronową o konstrukcji stalowej i częściowo przeszklonym dachu. Przed gmachem znajdował się ogród, a po obu stronach wejścia – telefon i telegraf. Wewnątrz mieściły się biura, restauracja i cztery poczekalnie, w tym także specjalna – z osobnym korytarzem – dla członków pruskiej rodziny królewskiej. Na terenie obiektu znajdowały się także mieszkania zawiadowców, dyrektora kolei i właściciela dworcowej restauracji. Dworzec rozbudowano na początku XX w. W wystroju budynku pojawiły się wówczas elementy w stylu secesyjnym.

Pałac Sztuki w Krakowie

Secesyjny budynek z 1901 r., zaprojektowany przez Franciszka Mączyńskiego, jest siedzibą Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych i mieści sale wystawowe. Projektowaniem oraz wykonaniem dekoracji budowli zajmowali się krakowscy malarze i rzeźbiarze. Dookoła elewacji biegnie złożony fryz autorstwa Jacka Malczewskiego ozdobiony płaskorzeźbami. W zagłębieniach elewacji umieszczono popiersia Stanisława Wyspiańskiego i Jana Matejki. Główne wejście do gmachu ma formę kamiennego portalu z kolumnami. W jego górnej części znajduje się rzeźbiona głowa boga Apolla – mitycznego opiekuna sztuki. Krakowski Pałac Sztuki bywa porównywany z Budynkiem Secesji w Wiedniu.

